

"SHAQASINDA EMES TAMIRINDA" POVESTI

Jamalova Flora

Ájiniyaz atındağı NMPI, Qaraqalpaq tili ham ádebiyatı tálim bağdarı

3-kurs talabası

İlimiy basshı: filologiya ilimleriniń kandidatu, docent

M. D. Bekbergenova

Annotaciya: Maqolada K.Mámбетovning asarining ideya-tematik xususiyatları, qahramon xarakteri yoritilish xususiyatlari talqn qilingan.

Kalit so'zlar: asar, syujet, obraz, ideya, mazmun va forma.

Аннотация: В статье раскрывается сюжет произведения великого писателя Камал Мамбетова Повесть, особенности образа героя.

Ключевые слова: образ, сюжет, повествование, художественная интерпретация, содержание.

Annotation: The article reveals the plot of the work of the great writer Kamal Mambetov image the features of the image of the hero.

Key words: image, plot, narration, artistic interpretation, content.

Alım hám sheber prozaik jazıwshı Kamal Mámбетov. Onıń sheber prozaik jazıwshı sıpatında "Gójek", "Baxtıń bolsın Arıwxan", "Shaqaında emes tamırında", "Awıl tańları", "Kókshiyel", "İmtixan" h.t.b povestleri izli-izinen basılıp shıqtı.

Bir qansha shığarmalar dóretken. "SHaqaında emes tamırında" povesti tereń mazmunlı jazılğan bolıp, Marat isimli balanıń tilinen bayan etiledi. Povest, Marattıń tús kóriwinen, túsinde óziniń muğallimi Xalbazar apanı kóriwden baslanadı. Túsinde jáne jıgılayın dep krovattı uslap qalğan. Keyin uyqıdan turıp, usındayda tús bolamiken dep, saatına qarap, sırtqa shığadı. Úyinjn aldındağı miywelerge kózi qızadı, soń, dene shınıqtırıp, juwınıp, awqatlanıp, oqıwğa baradı. Oqıwğa barıwı, óziniń ustazına gúl berip klasına keledi.

Solay etip, sabaq baslanadı. Sabaq waqtında Xalbazar apa bir qızdı ertip klasqa keledi. Ol tazadan kelgen oqıwshı edi. Atı Závre. Ol júdá uyalshaq qız bolğan. Tazadan muğallimlergede úyrenise almay atırğanı, keyin Marat Závre menen jaqınnan tanısadı. Závre Shımbaydan kóship kelgen. Onıń ákesi hám ajağası araqqor bolğan. Bir kúni onıń ákesi Marattı qorqıtıp araq aldirtqan. Ol qorqqaninan úyinen ataq alıp barıp bergen. Bul awhaldı mekteptegi muğallimler kório qalğan. Mektep jasındağı balalar araq uslap júriwge bolmaytuğının aytadı. Bul waqıyanıń negizin Závre muğallimlerge jılap aytıp beredi. Marattıń ayıbı joq ekenligin aytadı.

Soń muğallimlerde Závreniń úyiniń awhalın hámмесin sol waqta biledi. Sóytip mektep direktorı, Shaqaında emes tamırında dep aytadı. Buniń mánisi, perzent

jaqsı tárbiyalanıwı ushın, tek ğana ustaz shárt emes, ol ushın hámme shart sharayatlar jaratılıp, úyinińde jaǵdayı jaqsı bolıwı kerek. Soń, direktor h.b muǵallimler Závreniń úyine baradı. Závre júdá qolaysız bolıp baratı edi. Sebebi, onıń oyında, úyinde qanday jaǵday bolıp atırǵanın sezetuǵın edi. Úyine barsa, Závreniń anası úyiniń aldında edi. Ishten bir bala shıǵıp, piyań edi. Anasına sóyleydi. Anası qıynaladı. Muǵallimdi kórip qalıp, úyine mirat etedi. Úyindegi ballar, sol waqıtta sırtqa shıǵıp ketedi. Bir qońsısı magnitafon dawısın óshirseńiz azǵantay dem alayıq dep edik dep tońqıldaydı. Závreniń anası shır-pırı shıǵıp keshirim sorap óshiredi. Bunı jańaǵı ballar qoyıp ketken. Sóytip, qonaqlar menen sálemlesip sóylesedi. Hámme sin aytadı. Kúyewiniń, balasınıń araqqor ekenin aytadı. Qattı qıynalǵanın bildiredi. Olar járdem beremiz deydi. Soń, jumıslarına ketedi. Sóytip bir hápte ótedi. Bir kúni oqıwǵa Závre kewilsiz keledi. Marat ne bolǵanın soraydı. Biraq aytpaydı. Aqırı, aytadı. "Biziń ajaǵam, - dedi ol dawısı qaltırap.

-Bir qalpaq urlap alıp kelipti.

- Haw, -dedim birden hawlıǵıp. Ol, tap meniń klastıń ishinde birden baqırıp jiberetuǵımday awzımdı basıp qaldı." [1.121].

Marat wáde beredi. Sóytip, bir kúni Marat, Závreniń úyine baradı, hám ajaǵasınıń jaman ballarǵa qosılıp ketkenin kóredi. Marat, erteńine oqıwǵa erte barıp, direktorǵa Závreniń úyindegi xuliganlardı aytıp beredi. Sabaqta arqayın otıra almaydı. Úyine kelse, ákesi shay ishıp otıradı. Ákesi Závrelerge úlken járdem beredi.

"Palmurat degen balanı "ózim tárbiyalayman!" dep ğamxorlıqqa alıp, kásip-texnikalıq uchilichege kirgizgenin ayttı.

- Ákesi ele qamaqta ma?

Yaq. Ákesin shıǵarıp alıp, Taqıyatqasqa jónelttik. Men onı óz ğamxorlıǵıma aldım." [1.124]

Solay etip, Marattıń ákesi bitqansha jaqsılıq etken. Onıń ákesi prokuror edi. Bir kúni Závre, ákesiniń, ajaǵasınıń jaqsı bala bolǵanın, hámme sin Maratqa aytadı. Sonda, Marat meniń ákem dep maqtanbaydı. Kerisinshe, onıń quwanışına sherik boladı. Bul jerde biz, Marattıń sonshelli, tárbiyalı ekenligin, anıq kóremiz. Ol maqtanshaq emes. Sóytip, hámme si jaqsılanadı. Keyin, Marat, Závre, Qurbanabay, Sulıwxan - hámme si, Shınıǵúl shesheyge járdem beredi. Shınıǵúl sheshey júdá aq kókirek adam. Onıń bes balası urısta qazalanǵan. Úyinde jalǵız ózi jasaydı. Hámme si úyine barıp, úyiniń jumıslarına járdem beredi.

Soń, bir kúnleri Marat, Shernazar ekewi haqqında aytıladı. Bir kúni, futbol oyınında, Shernazar shıǵarıladı. Usıǵan ashıwı kelio, Marattı xuliganlar menen sabap ketedi. Marat qattı qıyın awhalǵa túsedı. Keyin, Shernazardıń anası qıynaladı. Balasınıń xuligan ballarǵa qosılıp ketken. Marattı sabap ketkeni ushın hám basqada qılmısları ushın, barlıǵı jazaların aladı. Shernazarǵa bolsa, mektep muǵallimlerine

tapsıradı. Shernazar anasınıń qıynalǵanına, ol, ózi arlanadı. Maratqa qosılıp tárbiyalı bala bolıwǵa háreket etedi.

Soń, Allaniyaz Óteniyazov haqqında ayıldı. Allaniyaz Óteniyazovtı kórgenligin. Ol Shınıǵúl shesheyge jay salıp beriwde, úlken járdem beredi. Shınıǵúll sheshey aqsha berse, tek, kerekli zatlarǵa aladı. Miynet haqısın almaydı. Ómirde usınday ullı insanalr bar ekenligi qanday jaqsı. Shınıǵúl sheshey úlken balasınıń dostı Kárim aǵaǵa Maratlar xat jazǵan edi. Sol xattıń juwabı keledi. Sóytip, Kárim aǵanı Shınıǵúl sheshey menen ushıraıradı. Shınıǵúl sheshey ushın úlken baxıt edi. Bunıń ushın Maratlar úlken járdem bergen. Marattıń ákesi óziniń bunday perzentine qattı quwanadı.

"Zaldan shıǵıp kiyatırǵanımda aǵam meniń betimnen súydi.

-Balalıǵıń adamgershilikke tolı bolsa, kelshegiń de rawaj boladı, perzentim!

-O, balalıǵım! Meni adamgershilikli, baxıtlı jollarǵa baslayber! - dedim ózime-óзим tásele berip."[1.165]

Juwmaqlap aytqanda,"Shaqasında emes tamırında"povesti atınan kórinip tur, balalardıń tárbiyası, úlken áhmiyetke iye ekenligi, jaslardıń ósip jetilisiwinde, jámiyettiń, ata-ananıń tásiiri qanshelli úlkenligin kórsetip berilgen. Bul shıǵarma úlken mazmunǵa iye. Oqıǵan sayın oqıǵıń keledi.

Ádebiyatlar:

1. K.Mámбетov "Men onı súyer edim" Nókis "Qaraqalpaqstan" baspası, 1982 jıl.